

ԳՈՐԾԸ՝ ՀԱՎԱՏՔԻ ՀԱՅԵԼԻ...

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՈՒ
ՀԻՄՆՕՐՀՆԵՔԸ

*«Ով դիակ է, թէ ինչ է բարին եւ չի անում,
նրա համար այդ մեղք է»:*

ՀԱՎՈՐՈՍ 4:17

Ասես քոյոր ժամանակներում ել Հայոց Ռիմափուրց աշխարհում Սուրբ առաքյալի այս խոսքերը, որպես դավանանք, ուղեկցել եմ հավատալոր հայորդուն՝ կերպավորելով մտքի ու ձեռքի վեհ թռիչքը, որ դարերով ավանդվել է մեզ քիվ ու զմբեթի, հպարտորեն երկիմք սլացող տաճարների ու ամկրկնելի խոյակների տեսքով:

Նույնն է հայորդու դավանանքը ման այսօր, զի հավատի ամենկնքի ուղին մրամ հարատև առաջնորդում է մախմյաց մշտանորոգ շավղով, զի չկա հավատ առանց գործի կամ ցամկալի արդյունքն է հավատի լավագույն հայելին...

Վկամ ապրիլի 7-ի տոմասնությունն էր քաղաքամայր Երևանում, ուր կատարվեց Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ Մայր եկեղեցու Ռիմօրհմեքը:

Ապրիլի 7-ին, Ս. Աստվածածնի Ավետման տոմակատարության օրը, հավարտ Ս. Պատարագի, ժամը 19.00-ին, սկսվեց հանդիսավոր արարողությունը, որին մերկա էին Հայաստանի Հանրապետության մախագահ Լևոն Տեր-Պետրոսյանը, ՀՀ Ազգային ժողովի մախագահ Բաբկեն Արարցյանը, Սահմանադրական Դատարանի մախագահ Գագիկ Հարությունյանը, Երևանի քաղաքապետ Վանո Սիրադեղյանը, կառավարության անդամներ, քարձրաստիճան պաշտոնյաներ, Կոստանդնուպոլսի հայոց Պատրիարք Տ. Գարեգին Արք. Գազանճյանը, մերքին և արտաքին թեմերի թեմակալ առաջնորդներն ու թեմական խորհուրդների ներկայացուցիչները, Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամները, Մայր Աթոռի միաբանները, քույր եկեղեցիների ներկայացուցիչներ, ինչպես ման մեծաթիվ հավատաքյալ հայորդիներ:

Տերումական աղոթքով սկսվեց Ռիմօրհմեքի արարողությունը: Ապա ըմթերցվեցին Սուրբգրային հատվածներ, որից հետո Ամենայն Հայոց Հայրապետը, սաղմոսների ըմթերցման ու շարականների երգեցողության ուղեկցությամբ, մախ գինով լվաց այն քարերը, որոնք պետք է լինեին Մայր եկեղեցու վեմերը և Սրբալույս Մյուռոնով օծեց դրանք չորս Ավետարանիչների՝ Մատթեոսի, Մարկոսի, Դուկասի և Հովհաննեսի անուններով: Այնուհետև Նորին Սրբությունն օրհմեց ման հիմքերի այն չորս անկյունները, ուր պետք է տեղադրվեին վեմերը:

Ջամգրի դողամբների մերքո հոգևոր դասը խմկարկեց Ռիմօմակյունները, ապա հերթով տեղադրվեցին լվացված և օծված քարերը:

Մանդթացման կարգով ասեմք, որ, համաձայն Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ եկեղեցու կանոնակարգի, Ռիմօրհմեքին լվացվում և օծվում են 16 վեմեր, որոնցից 12-ը խորհրդամշում են մեր Տիրոջ՝ Հիսուս Քրիստոսի 12 Առաքյալ-

մերին: Այսօր տեղադրվեցին Ավետարամիչների անումներով օծված քարերը, իսկ հերթական 12-ը կօծվեն և կտեղադրվեն հետագային՝ Մայր Եկեղեցու հիմքերը լցնելիս:

Քարերի օծման և տեղադրման հանդիսավոր արարողակարգից հետո, մերկացրին իր սրտի խոսքը ասաց Արարատյան Հայրապետական թեմի առաջնորդական փոխանորդ Տ. Գալեզյանը՝ արքեպիսկոպոս Ներսիսյանը՝ ի մասնավորի մշելով, որ այս տաճարը՝ հայոց հոգիների ու մտքերի լուսավորչի անումը կրող Եկեղեցին, վեր կհանգի որպես մեր Յուրայա հավատքի, ազգային վերագարթոցի և սիսկամության խորհրդանշիչ ու վկայություն:

Այնուհետև, շնորհավորելով մերկաներին այս իրավամբ հիշարժան ու պատմական իրադարձության առիթով, Նորին Սուրբ Օծությունը ավելացրեց.

«Վսեմաշուք նախագահ Հայաստանի Հանրապետության, մեծարգոյ նախագահ Ազգային Ժողովի, յարգարժան անդամներ Պետական Առաջնորդ, սիրելի Պատրիարք Սրբազան, թանկագին հոգեւոր եղբայրներ, եպիսկոպոսական, վարդապետական եւ քահանայական աստիճանների եւ թանկագին հաւատացեալ եւ հաւատարիմ ժողովուրդ Աստուծոյ, հայ ազգի զաւակներ, մասնաւորաբար երեսնամարմակ հարազատներ,

Չգիտեմ ինչպիսի էք զգում դուք այս պահին: Բայց ես զգում եմ, որ իմ ոտքի մերքոյ մեր հայրենի հողը կենսաւորում է այսօր. մի նոր արմատ է ստանում Աստծոյ օրհնութեամբ եւ մեր ձեռքերի աշխատանքով: Այսօր ես զգում եմ, որ հայոց պատմութիւնը յիշատակ չի. շարժո՛ւմ է, յառաջագնացութիւն է. վերելք է: Այս օրը դուք բոլորդ էլ չէք կարող չլինել իրրեւ ձեր կեանքի գերերջանիկ, բացառիկօրէն երջանիկ պահերից մէկը: Ձեր զաւակները մի օր պատմութեան գրքերի մէջ պիտի կարդան այս օրուայ մասին եւ պիտի ասեն՝ երանի՛ մեր հայրերին եւ մայրերին, որ այսպիսի շքեղ մի Մայր Եկեղեցի, հայարժան մի տաճար, մեր ազգի, մեր հայրենիքի քաղաքամայր Երեւանի սրտում բարձացրեցին:

2001 թուական...

Ես մտքով այժմ սաւառնում եմ դէպի մօտիկ այս ապագան եւ երեսկայումս եմ, որ այս երկինքն ու այս շրջապատը չպիտի յինեն այնպէս, ինչպէս եմ այսօր: Մեր այքերը պիտի յեցունեն մի Հայոց Կաթողիկէով. շքեղակերտ մի Մայր Եկեղեցու կառոյցով, որ ինձ համար երկնքից պոկուած Աստուծոյ մերկայութեան մի շունչ է մեր երկրի վրայ, մեր երկրից դէպի Աստուած բարձրացող խունկ է՝ Նարեկացու բառերով՝ մեր սրտերի կրակի վրայ ճնճներող եւ դէպի Աստուած անուշարոյր բարձրացող:

Մենք այսօր երկնքի ու երկրի սուրբ համբոյրն ենք տեսնում այս շքեղակերտ Մայր Եկեղեցու կառուցման առաջին այս վայրկեանին, երբ դրեցինք չորս հիմնաքարերը տասնվեց հիմնաքարերից: Մնացելները պէտք է գետնդունեն աստիճանաբար: Այնտեղ, որտեղ պիտի գետնդուի հիմնաքարը, նուիրուած մեր Հաւատոյ Հօրը՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչին, այնտեղ պիտի դրուի ձեռագրեալ Յիշատակարանը, որպէս վկայութիւն մեր վերջնձիղեալ հաւատքի: Ինչպէս մեր Եկեղեցու շարանաւանն ասում է. «Այսօր երկիրս երկիւնք եղեւ»: Այսօր երկիրը այցելուեց Աստծոյ կողմից, ինչպէս այցելուել էր Միածին Որդու՝ Ջրիստոսի կողմից դարեր-դարեր առաջ, 301 թուին եւ այլ թուականների, որոնք եղել են ոսկեղէն պահեր մեր ազգի պատմութեան մէջ: Այս Եկեղեցին, սրբազան բանաստեղծի կողմից նկարագրուած է հետեւյալ թելադրական խորախորհուրդ բառերով.

«Սա է դուռն երկմից,
 րդարոց համգիստ,
 Մեղաւորաց քաւարան,
 Քրիստոսի արքայարան,
 Հրեշտակաց բնակարան,
 Սրբոց ժողովարան,
 Տեղի ապաւիճի եւ Տուն Աստուծոյ»:

Մահմանումներ, որոնց իւրաքանչիւրի մէջ ամբողջ մի աստուածաբանական ըմբռնողութիւն, Աստծու եւ մարդու կեանքի մասին մի խորիմաստ հասկացողութիւն է դրուած:

Այսօր մենք այս գիրքը վերաբանագրելով մեր հոգիների մէջ՝ ապրում ենք նրանց միջից, որպէս պերճախօս խորհրդանիշ. մեր քրիստոնէական հաւատքի վերակենսաւորումը: Ձեռք ապրում միայն յիշատակը հաւատքի վկայութիւնների, որոնք այնքան ճոխ են մեր պատմութեանը մէջ: Այս եկեղեցու կառուցմամբ մենք վկայում ենք առաջի Աստուծոյ եւ ողջ աշխարհին, որ հաւատքը, անցեալից եկող, անցեալով միայն չի սահմանափակուած, այսօր էլ կենդանի է:

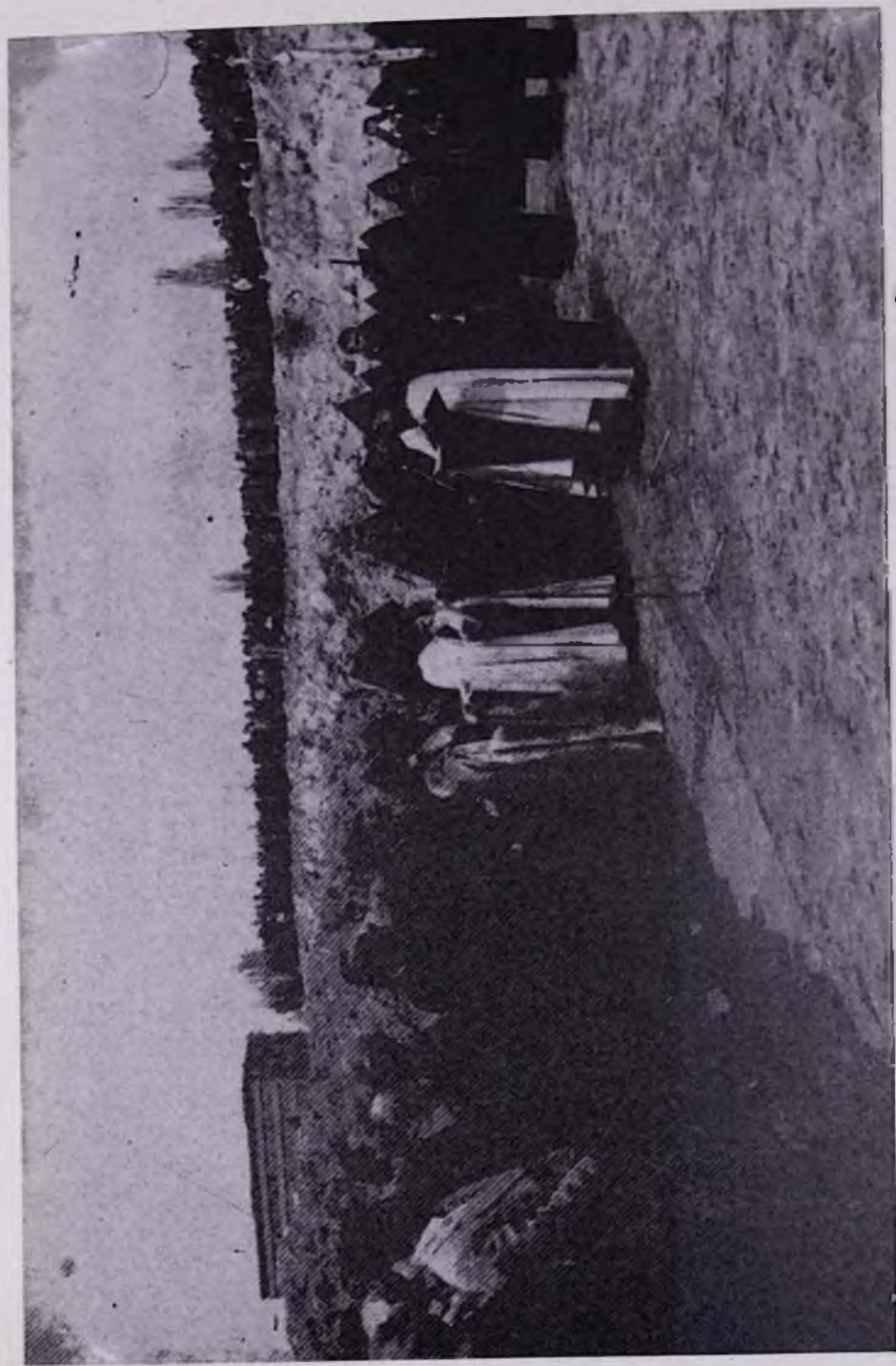
Ես այսօր այս Մայր եկեղեցու կառուցումը ընծայում եմ մեր նոր Հանրապետութեան ծաղկման ու քարգաւառման տեսլիքին: Թող այս եկեղեցին լինի մեր նոր Հանրապետութեան, ազատ ու անկախ պետականութեան հոգեւոր իրազդերծումներից ամենաշքեղը: Ես չեմ կարող ամդրադառնալ, թէ ե՞րբ է շինուել Նրեւանում վերջին հայոց եկեղեցին: Պատմաբանները թող պրպտեն եւ իմանան եւ պատմեն: Երկար ժամանակներից ի վեր մեր հին եկեղեցիների յիշատակով, փառքով էին լցուած մեր գրական էջերը, մեր հրապարակային խօսքերը: Դրանք գոհարներ են, պէտք է պահպանուեն, քայքայվեալք է մնան որպէս յուշարձան: Այս եկեղեցին պիտի գալ ուրիշ եկեղեցիների հետ մեր հայրենի հողի վրայ ասելու աշխարհին՝ քրիստոնէայ Հայաստանը, առաջին ազգայնականութեանը քրիստոնէութիւնը ընդունողը, պատմութեան մէջ չէ միայն առաջին, այսօր էլ պիտի ջանալ լինել առաջին՝ իր պատմական կեանքի ճշմարտանքին ուղիով:

Այսօր ես հարկ եմ համարում իմ այս խօսքերից յետոյ դէպի երկինք մայել մի անգամ ես: Այնտեղ իմ այլերս հանդիպում եմ իմ երջանկայիշատակ մայրողի՝ Վազգէն Ա Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի երկնայնացեալ այլերին: Նա երկնքից մայում է այս պահին: Ով հաւատքի այլով կը դիտի երկինքը, չի կարող չտեսնել նրա հոգին այնտեղ: Նրանք էր գաղափարը, նրանք էր մախաձեռնութիւնը այս եկեղեցու կառուցման, մա միտքը յղացաւ, առաջին ջանքը ի գործ դրեց: Այսօր մենք շարունակողներն ենք եւ մարմին տուողները նրա երազին եւ նրա գաղափարին:

Ես օրհնում եմ մաւել յիշատակը մեր ազգային բարերար եւ մեր պետութեանը կողմից Ազգային Հերոս հռչակուած մեն հային՝ Ալեք Մանուկեանին, որի առատաձեռնութիւնը մեն քաջալերանք եղաւ եւ երջանկայիշատակ Վազգէն Ա Կաթողիկոսին եւ՝ Մեզ՝ այս Մայր եկեղեցին կառուցելու: Ուրախութեամբ եւ շնորհակալութեամբ եմ յայտնում, որ նրա գաւազները՝ Լուիզ Սիմոն-Մանուկեան եւ Ռիչարդ Մանուկեան, նրա մահից յետոյ, իրենց հօր յիշատակը պայծառ պիտի պահեն՝ նրա անունը շաղախելով մեր այսօր կառուցուող Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցու հետ:

Ես ցանկանում եմ մաւել իմ խորը գնահատանքը յայտնել մեր Վսեմաշուք

[illegible]

նախագահին, մեր պետութեանը, Կառավարութեանը, Շինարարութեան նախարարութեանը եւ Երեւանի քաղաքապետարանին եւ բոլոր քաղաքային այն իշխանութիւններին, որոնք սատար պիտի հանդիսանան եւ մասնակից պիտի դառնան՝ պետութեան մերկայութիւնը մեր եկեղեցու կեանքին մէջ արտայայտելով գործնական մասնակցութեամբ:

Ես գնահատում եմ ճարտարապետին, գնահատում եմ մեր բոլոր գիտական ճարտարապետական եւ ճարտարագիտական ինստիտուտներին, որ իրենց բաժինն են բերում այս հայրենաշէն եւ աստուածահաճոյ մեծ գործին:

Թող այս եկեղեցին լինի մեր հոգու քարեղէն պատկերը, ամբողջ հայ ժողովրդի՝ ե՛ւ իբրեւ պետութիւն, ե՛ւ իբրեւ ժողովուրդ, հայրենաքանակ կամ արտասահմանաքանակ: Եկեղեցու համար ո՛չ մերքին սփիւռք կայ, ո՛չ արտաքին սփիւռք կայ: Մեր եկեղեցին ամբողջ հայ ժողովուրդն իր մէջ կամարակապող, զմբէթաւորող այն երկնա-երկրային հաստատութիւնն է, Քրիստոսով հիմնուած, Տրդատ Թագաւորի ուսով Մասիս սարից բերուած քարերով, Գրիգոր Լուսաւորչի չուանովը երկրի վրայ զծագրուած, Աշխէն թագուհու, Խոսրովիդուխտ արքայաքրոջ գոգնոցներից թափուող հողով ամրացուած սրբազոյն կառոյցը: Բացէ՛ք, կարդացէ՛ք Ազաթանգեղոսը. կը տեսնէք այս ամբողջ պատկերը: Կը տեսնէք իմպէ՛ւս Ս. Էջմիածինը, ամբողջ հայ եկեղեցու Մայր Տաճարը, պատկերն է այդ օրուան հայութեան: Այնպէս ալ այս Մայր եկեղեցին Երեւանում պիտի դառնայ մե՛ր պատկերը: Ամէն մի հայ, որտեղ էլ որ գտնուի, սուրբ պարտականութիւն պիտի զգայ իր քրտինքից մի կաթիլ խառնելու, իր աղօթքից մի աստուածահաճոյ մաղթանք բերելու եւ իր ձեռքի ու իր հոգու կարողութիւններից մի բաժին ընծայելու այս եկեղեցու կառուցմանը համար, որպէսզի մենք չլինենք կառուցողը եկեղեցուն, այլ լինենք եկեղեցով կառուցուող ազգ: Երբ եկեղեցի կը շինես քարով, եկեղեցի կը դառնաս հոգով: Այս է իմաստը եկեղեցու շինութեան: Կերպարանփոխուէք եւ հաւատքի ուժը արտայայտւէք քարով, արուէստով, սիրով կամ զոհողութեան եղանակներով:

Եկէ՛ք ուրեմն ձեռք-ձեռքի տանք, բոլորս միասին, թող այս եկեղեցին լինի համահայկական, համաազգային մեր հաւատքի մոր, ամլոնջի զանգակատունը:

Հօղանջը այս եկեղեցու թող հասնի ամէն մի հայի սրտին, Հայաստանում եւ արտասահմանում, որպէս Աստուծոյ ձայնը հայ ժողովրդի հոգուց բարձրացող դէպի, չորս ծագերը այս աշխարհի, յաւիտեանս յաւիտէնից, ամէն՝:

Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ Մայր եկեղեցու հիմնօրհմեքն ավարտվեց Վեհափառ Հոր «Պահպամիչ»-ով:

ՄԱՐԻԱՄ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ